

Tomasz Lechowicz*

MECHANIZM FISKALNY WIELKIEJ BRYTANII I POLSKI W LATACH 2001–2013

MECHANISM OF FISCAL IN GREAT BRITAIN AND POLAND IN 2001–2013

Abstract

Defective mechanisms of function presented in the article, without a doubt are a very important cause of its weaknesses, especially in the crisis conditions. Recession not only showed dysfunctional of these mechanisms, but also improper function of main institutions, primarily the Central Bank in Great Britain. Objections regarding this institution concern two areas of action. That is, delays in taking standard action in the monetary policy, concerning above all politics of interest rates in face of an economic crisis, as well as delays in taking custom action that consisted on quantitative relive of monetary policy in face of the financial crisis.

Key words: finance, real estate, Poland, United Kingdom, credit

JEL Classification: L26, L53

Wstęp

Deficyt budżetowy jest jednym z problemów, które budzą wiele emocji, gdyż brak dostatecznej ilości funduszy w budżecie państwa silnie oddziałuje na jego funkcjonowanie. Z deficytem budżetowym mamy do czynienia wówczas, gdy wydatki państwa przewyższają jego dochody, a więc niemożliwe jest realizowanie zaplanowanej działalności bez dodatkowych źródeł finansowania. Najczęściej taki niedobór określa się mianem kryzysu finansowego, i aby jemu zapobiec, korzysta się z wszelkich możliwych instrumentów finansowych¹.

* Mgr, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie.

¹ M. Kosek-Wojnar, K. Surówka, *Podstawy finansów samorządu terytorialnego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007, s. 94.

Często załamanie budżetu jest skutkiem spadku PKB, produktu krajowego brutto, co wiąże się to ze zmniejszeniem oczekiwanych wpływów do budżetu państwa i prowokuje do zwiększenia wydatków publicznych, aby utrzymać ekonomiczną równowagę rynkową.

W artykule został przedstawiony mechanizm funkcjonowania dwóch gospodarek – Wielkiej Brytanii oraz Polski – w czasie recesji. Korzystając z wybranych danych makroekonomicznych, analizie poddano funkcjonowanie obu gospodarek w latach 2001–2013.

Analizowany materiał empiryczny pochodzi ze zbiorów Eurostatu. Może on różnić się od danych publikowanych przez instytucje UE czy urzędy statystyczne danych krajów. Znaczna część artykułu poświęcona jest analizie sytuacji makroekonomicznej obu państw, toteż, w celu zapewnienia porównywalności informacji, w artykule wykorzystano dane pochodzące z Eurostatu, oparte na wspólnej podstawie metodycznej, a zatem mogą one stanowić bazę dla analiz o charakterze porównawczym.

W opracowaniu przedmiotem analizy są przede wszystkim dane makroekonomiczne, takie jak: PKB, dług publiczny, deficyt budżetowy. Nie wyczerpuje to zestawu czynników makroekonomicznych determinujących sytuację gospodarczą Wielkiej Brytanii oraz Polski. Warunkuje ją wiele innych kwestii, które względnie można określić mianem problemów strukturalnych. Występują one w najostrej formie w gospodarkach państw, które ostatni kryzys dotknął najgłębiej, i dopiero ich rozwiązanie jest warunkiem uzyskania zdolności do długofalowego, zrównoważonego rozwoju. Mając świadomość niezwyklej wagi trudności występujących w strukturze, postanowiono je pominąć, gdyż tego rodzaju pogłębiona analiza wymagałaby odrębnego opracowania.

Mechanizm funkcjonowania Wielkiej Brytanii oraz Polski polega na tym, że polityka fiskalna powinna uniemożliwiać powstawanie nadmiernych deficytów budżetowych oraz długu publicznego. Jak wiadomo, w obu krajach ten cel nie został osiągnięty. Gospodarki obydwu państw nie były na tyle konkurencyjne, aby móc wygospodarowywać nadwyżki handlowe i dewizowe, które wpływałyby na wzrost gospodarczy. Natomiast nierównowaga sektora finansów publicznych to zarówno skutek strukturalnych słabości ich gospodarek, jak też słabości mechanizmu, który powinien zagwarantować utrzymanie odpowiedniej relacji deficytów budżetowych oraz długu publicznego do PKB na dopuszczalnym poziomie. Śmiało można stwierdzić, że przyjęte limity dopuszczalnego poziomu braku niedostatecznej ilości funduszy w budżecie państwa (3% PKB) oraz długu publicznego (60% PKB) były od początku zadaniem trudnym do osiągnięcia, oraz nie współpracowały odpowiednio z rzeczywistymi potrzebami polityki gospodarczej w warunkach kryzysu gospodarczego.

Właściwym czynnikiem odpowiedniego funkcjonowania mechanizmu, który ma na celu dążenie do utrzymywania deficytów sektora finansów publicznych

oraz długu publicznego w dopuszczalnych granicach, jest to, aby przestąpienie tych granic miało tymczasowy, okresowy charakter. Jednak analiza danych z Wielkiej Brytanii oraz Polski, pozwala stwierdzić, że sytuacje przekroczenia limitów okazały się zjawiskiem powszechnym i długotrwałym.

Istotne znaczenie dla skuteczności mechanizmu przeciwdziałającego destabilizowaniu sektora finansów publicznych ma nieuchronność sankcji za przekroczenie przyjętych norm. W sytuacji, gdy wśród krajów notorycznie niespełniających kryterium długu publicznego znajdują się najważniejsi członkowie UE, będący płatnikami netto do unijnego budżetu, trudno oczekiwać, że w stosunku do nich zostaną zastosowane przewidziane unijnym prawem sankcje. Dla przykładu, Niemcy od roku 1998, a Francja od 2003 przekraczają przyjęte normy. W latach 1995–2011 deficyt sektora publicznego państwa niemieckiego osiem razy, a państwa francuskiego dziesięć razy przekraczał 3% PKB. Nakładanie kar na te kraje, które ponoszą główny ciężar finansowania unijnego budżetu, jest raczej mało prawdopodobne. Oznacza to, że i pozostałe państwa przekraczające dopuszczalne normy deficytu i długu publicznego nie ponosiły przewidzianych konsekwencji. Jeden z najważniejszych sposobów działania, który miał zapewniać stabilność państw, nie działał prawidłowo².

Na niepoprawność mechanizmu chroniącego przed destabilizacją sektora finansów publicznych w Wielkiej Brytanii i Polsce wpływały dwa czynniki. Z jednej strony oba kraje zadłużyły się nadmiernie, gdyż:

- rynkowe stopy procentowe kształtowane pod wpływem polityki pieniężnej Banku Centralnego były za niskie dla gospodarki, co prowadziło do nadmiernych inwestycji prywatnych oraz wzrastającego zadłużenia sektora publicznego,
- coraz większe zadłużanie się, które dotyczyło sektora prywatnego, jak i publicznego, stało się możliwe, ponieważ zagraniczne instytucje finansowe zakładały, że w razie trudności ze spłatą zaciągniętych kredytów kraje te skorzystają z pomocy zewnętrznej.

W warunkach początkowego kryzysu Wielka Brytania okazała się bezbronna, ponieważ BC nie spełniał funkcji, jakie w normalnych warunkach pełni bank centralny, czyli ostatecznego źródła płynności dla sektora bankowego oraz (w razie konieczności) dla rządu.

Bank Centralny Anglii w momencie kryzysu, zamiast dokonać luzowania polityki pieniężnej, zaczął karać banki, które znalazły się w trudnej sytuacji finansowej, co doprowadziło do bankructwa oraz nacjonalizacji wielu banków. Było to również przyczyną trudności sfinansowania deficytów budżetowych i długu publicznego.

² J. Czekaj, *Kryzys strefy euro. Przyczyny, skutki, drogi wyjścia*, „Zarządzanie Publiczne” 2012, nr 3 (21), s. 5–26.

Mechanizm funkcjonowania Wielkiej Brytanii

Na podstawie danych, jakie zostały podane przez Komisję Europejską w 2010 roku, przyrost PKB w Wielkiej Brytanii stanowił 2,1%, natomiast w następnym roku wynosił 0,8%. Planowane wprowadzenie zacieśnienia polityki fiskalnej w Anglii sprawia, że tempo wzrostu PKB jest obciążone znaczącym ryzykiem.

Tab. 1. Wielka Brytania – podstawowe wskaźniki makroekonomiczne (% zmiany w skali roku)

Rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
PKB	3,1	2,6	3,5	2,9	2,1	2,6	3,5	1,1	-4,4	2,1	0,8	1	0,9
Deficyt sektora general government*	0,4	-2,1	-3,5	3,5	-3,4	-2,8	-2,8	-5	-11,4	-10,1	-7,7	-6,1	5,9
Dług sektora general government*	37,3	37,1	38,7	40,3	41,7	42,7	43,7	51,9	67,1	78,4	84,3	88,7	90,7

* Dług oraz deficyt sektora g. g. wyrażony w relacji do PKB.

Źródło: Eurostat.

Wielka Brytania w walce z kryzysem finansowym odrzuciła możliwość stymulowania gospodarki za sprawą obniżki stóp procentowych. Stało się tak dlatego, że był on nieefektywny co do bieżącej awersji do ryzyka w odniesieniu do rynku międzybankowego. Dzięki temu brytyjski program antykryzysowy stanowił bardzo silny impuls fiskalny. Działania operacyjne skupione były na transferze środków publicznych do gospodarki, co miało na celu utrzymanie aktywności podmiotów gospodarczych. Odbywało się to jednak kosztem przyrostu deficytu, który w 2007 roku z 2,8% wzrósł aż do 11,4% w 2009 roku³.

Ministerstwo gospodarki podaje, że „...[p]odstawowym narzędziem władz Wielkiej Brytanii w kreowaniu wartości dodanej w gospodarce miało być przyspieszenie o rok wydatkowania środków publicznych o wartości 2,9 mln GBP. Fundusze te miały zostać przeznaczone na drogowe i krajowe projekty infrastrukturalne (700 mln GBP), remonty i budowę domów (775 mln GBP), szkolnictwo (800 mln funtów), na dalszą edukację i szkolnictwo wyższe (442 mln GBP) oraz 100 mln GBP na ochronę zdrowia. Wydatki te miały za zadanie podtrzymanie popytu wewnętrznego (...)”⁴.

Nie były to jedyne działania antykryzysowe rządu Wielkiej Brytanii. Aby utrzymać równowagę wewnętrzną systemu finansowego państwa, władze pod-

³ Ministerstwo Gospodarki, *Koniunktura gospodarcza w wybranych krajach w okresie kryzysu finansowego*, Warszawa 2011, s. 56.

⁴ *Ibidem*, s. 57.

jęły decyzję o wsparciu banków krajowych, którym groziła utrata płynności finansowej. Takie działania wiązały się z wydatkiem kwoty 149 mln GBP. Proces pomocy polegał na wsparciu udzielonym w formie pożyczki bankom Northern Rock (99 mln GBP) i Bradford&Bingley (50 mln GBP). Rząd, chcąc zachować stabilność w sektorze bankowym, rozpoczął działania mające na celu pokrycie depozytów bankowych gwarancjami rządowymi do kwoty 50 tys. GBP. Natomiast koszt procesów, które miały zwiększyć płynność rynku, opiewały na kwotę 235 mln GBP. Polegały one na tym, że Bank of England rozpoczął wykup papierów wartościowych banków, jak również przedsiębiorstw⁵.

Wszystkie działania rządu Wielkiej Brytanii w efekcie końcowym przyniosły przewidywane rezultaty, o czym świadczy fakt odnotowanych wzrostów gospodarczych. Zastosowane przez władze Anglii przedsięwzięcia, mające na celu pobudzenie gospodarki finansowej, nadwyrężyły kondycję finansów publicznych. Dlatego też następstwem tych działań było objęcie Wielkiej Brytanii Procedurą Nadmiernego Deficytu od ósmego lipca 2009 roku. Wprowadzono plan radykalnych oszczędności budżetowych. Celem tychże działań było zrównoważenie środków finansowych państwa przy powtórnej i sprawiedliwej konstrukcji systemu podziału dochodów społeczeństwa za pomocą budżetu państwa⁶.

Wielka Brytania przystąpiła do pierwszego etapu oszczędzania w maju 2010 roku, który to stanowił kwotę 6,2 mln GBP i objęto nim przede wszystkim funkcjonowanie instytucji publicznych. Jednak główny plan oszczędnościowy UK Emergency Budget 2010 opiewał na kwotę 32 mln GBP w ciągu roku. Należy jednak wspomnieć, iż założeniem rządu było, by 8 mln GBP rocznie pochodziło ze wzrostu podatków netto. Przede wszystkim chodziło o:

- zwiększenie stawki VAT, która od stycznia 2011 roku wzrosła do 20%,
- wzrost ubezpieczenia (Insurance Premium Tax) wprowadzony od stycznia 2011 roku,
- zwiększenie opłaty bankowej,
- wzrost podatku od dochodów kapitałowych (z 18 do 23% dla PIT powyżej 150 tysięcy GBP)⁷.

Pozyskane kwoty za sprawą powyżej wymienionych operacji finansowych miały na celu zmniejszenie wydatków publicznych, a tym samym deficytu budżetowego państwa. Kontynuacją takich działań był plan Spending Review, który zakładał cięcia wydatków większości resortów o około 25%, jak również zredukowanie zatrudnienia w administracji publicznej. Działania antykrzysowe Wielkiej Brytanii rozciągają się aż do 2020 roku. W tym roku rząd planuje podwyższyć wiek emerytalny do 66 roku życia. Według założeń władz, eliminacja istniejącego

⁵ www.epp.eurostat.ec.europa.eu [dostęp: 2.02.2014].

⁶ *Ibidem* [dostęp: 2.02.2014].

⁷ www.epp.eurostat.ec.europa.eu [dostęp: 2.02.2014].

obecnie deficytu strukturalnego odbywać się będzie na przełomie lat 2014/2015. Przewidywania rządu Wielkiej Brytanii szacują, iż w latach 2015–2016 nastąpi nadwyżka stanowiąca 0,8% PKB⁸.

Mechanizm funkcjonowania Polski

Nieoczekiwana poprawa bilansowa handlu zagranicznego Polski spowodowała, iż pozytywne oddziaływanie eksportu netto na podwyższenie PKB w roku 2009 osiągnęło 2,8 pkt proc. i jednocześnie wyrównało niekorzystny spadek popytu krajowego (1,1 pkt proc.). Taki stan rzeczy przyczynił się do przyrostu PKB, który sięgał 1,7% pośród krajów Unii Europejskiej i gospodarek rozwiniętych. Podczas całego okresu trwania załamania procesu wzrostu gospodarczego, jaki panował w Polsce, odnotowywano zadowalające wyniki głównej siły napędowej polskiej gospodarki, czyli konsumpcji. Dzięki temu polskie PKB w 2009 roku uplasowało się na poziomie 1,6 pkt proc. Na ostateczny jego wynik znacząco wpłynęła konsumpcja⁹.

Tab. 2. Polska – podstawowe wskaźniki makroekonomiczne (% zmiany w skali roku)

Rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
PKB	1,2	1,4	3,9	5,3	3,6	6,2	6,8	5,1	1,6	3,9	4,5	1,9	1,3
Deficyt sektora general government*	-5,3	-5	-6,2	-5,4	-4,1	-3,6	-1,9	-3,7	-7,2	-7,9	-5	-3,9	4,5
Dług sektora general government*	37,6	42,2	47,1	45,7	47,1	47,7	45	47,1	50,9	54,9	56,2	55,6	54,6

* Dług oraz deficyt sektora g. g. wyrażony w relacji do PKB.

Źródło: Eurostat.

O dobrej kondycji polskiej gospodarki świadczą wyniki PKB w 2010 roku. W I, II i III kwartale poziom ten realnie zwiększył się o 3,1% do 3,8%. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, w Polsce całkowity wzrost gospodarczy w 2010 roku stanowił 3,9%¹⁰.

⁸ *Ibidem* [dostęp: 2.02.2014].

⁹ www.epp.eurostat.ec.europa.eu [dostęp: 2.02.2014]

¹⁰ www.stat.gov.pl [data dostępu: 2.02.2014]

Prognozując sytuację ekonomiczną RP na nadchodzące lata, przypuszcza się, że tak samo jak w okresie kryzysu finansowego, gospodarkę pobudzać będzie głównie konsumpcja i inwestycje¹¹.

Polscy przedsiębiorcy, a także rynek finansowy to dwa elementy połączone jednym celem – poprawą gospodarki Polski. Czynniki te, uznawane za najważniejsze, przyczyniają się do hamowania negatywnych skutków globalnego kryzysu na terenie Rzeczypospolitej. Podstawą do takich wniosków była silna depresja złotego, który nieustannie znajduje się w fazie rozwoju i w niewielkim stopniu gospodarka kraju staje się uzależniona od kapitału zagranicznego. Taka rzeczywistość pozwoliła Polsce na:

- nieustanny wzrost gospodarczy,
- ograniczenie do minimum ingerowania władz publicznych w pracę mechanizmów rynku krajowego¹².

W państwie polskim podczas trwania kryzysu globalnego rząd podjął szereg działań mających na celu utrzymania wzrostu gospodarczego, do nich zalicza się ograniczanie niekorzystnych oddziaływań kryzysu. W listopadzie 2008 roku rząd Polski przygotował i wprowadził serię działań służących zapobieganiu kryzysowi finansowemu. Plan Stabilności i Rozwoju posiadał szereg instrumentów, których zadaniem było powiększenie zaufania na rynkach międzybankowych oraz zapobieganie spadku akcji kredytowej. Ponadto Narodowy Bank Polski podjął dodatkowe działanie w obrębie systemu finansowego. Za sprawą przyjętego Pakietu Zaufania udało się ograniczyć ryzyko kredytowe, jak również ryzyko związane z płynnością banków. Niemniej jednak rząd polski podjął również działania w kierunku:

- wzrostu popytu konsumpcyjnego:
 - ograniczając podatek i obciążenia parapodatkowe,
- popytu inwestycyjnego:
 - ograniczając bariery administracyjne,
 - torując łatwy dostęp do środków unijnych,
 - rozwijając podjęte inicjatywy,
- wprowadzenia udogodnień dotyczących wykorzystaniu pozyskanych środków unijnych,
- zastosowania udogodnień w sferze relacji partnerskich sektorów publicznych i prywatnych¹³.

Istotnym elementem wpływającym na wiarygodność Polski na międzynarodowym rynku było otrzymanie dostępu przez państwo do elastycznej linii kredytowej (*flexible credit line*) MFW. Wysokość kwoty, jaką polski rząd mógł dysponować w sytuacji nieprzewidzianych okoliczności, stanowiła 15 mld euro. Działania

¹¹ Biuro Analiz Sejmowych, *Kryzys finansowy wybrane zagadnienia*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2009, s. 12.

¹² S. Mazurek, *Mechanizm międzynarodowej transmisji kryzysów gospodarczych*, Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu, Wrocław 2007, s. 10.

¹³ www.epp.eurostat.ec.europa.eu [dostęp: 2.02.2014].

antykryzysowe, jakie zostały wprowadzone, spowodowały, iż w 2010 roku skorzystał on z oferowanego instrumentu. Niemniej jednak wysokość kwoty nie uległa zmianie¹⁴.

Wszelkiego rodzaju działania antykryzysowe w Polsce koncentrowały się na utrzymaniu stabilności systemu finansów publicznych. Ostatecznie brak wsparcia pakietów transferujących środki publiczne skierowane do zdrowych sektorów bankowych z założenia miały w okresie pokryzysowym pozwolić uniknąć sytuacji, „(...) w której efektywna ekspansywna polityka fiskalna byłaby ograniczana poprzez zbyt wysoki deficyt budżetowy (...)”¹⁵.

Niestety takie ukierunkowanie polityki gospodarczej rządu spowodowało, że na koniec roku 2009 poziom PKB przekroczył próg 6%. W efekcie 7 lipca tego roku Polska została objęta Procedurą Nadmiernego Deficytu. W celu ograniczenia zadłużenia publicznego kraj przyjął szereg rozwiązań, których założeniem było pomniejszenie obciążeń wydatkowych budżetu państwa, jak również generowanie wzrostu dochodów. Głównym planem konsolidacji finansów publicznych stało się przyjęcie w 2011 roku tzw. reguły wydatkowej, w myśl której wydatki mają zostać ograniczone do poziomu inflacji +1%. Ponadto, polski rząd wprowadził reformę emerytalną, która wydłużyła wiek emerytalny, zrównując wiek kobiet i mężczyzn do 67 roku życia¹⁶.

Co więcej, władze Polski zdecydowały się na przedsięwzięcie związane z wydatkami na obronę narodową, które w myśl obowiązujących przepisów prawa mają wynieść 1,95% PKB rocznie. Po wprowadzonych zmianach środki te rozpatrywane będą na przestrzeni sześciu lat. Średnia stanowić ma 1,95% z zastrzeżeniem, iż w przyszłości wydatki te mogą być niższe, co będzie uzależnione od finansów państwa. Od stycznia 2011 roku rząd polski wprowadził nowe stawki podatkowe, które zmieniły stawkę VAT:

- z 22% na 23%,
- z 7% na 8%.

W myśl ustawy

1) „(...) stawka podatku, o której mowa w art. 41 ust. 1 i 13, art. 109 ust. 2 i art. 110, wynosi 23%,

2) stawka podatku, o której mowa w art. 41 ust. 2, art. 120 ust. 2 i 3 oraz w tytule załącznika nr 3 do ustawy, wynosi 8%,

3) stawka zryczałtowanego zwrotu podatku, o której mowa w art. 115 ust. 2, wynosi 7%,

4) stawka ryczałtu, o której mowa w art. 114 ust. 1, wynosi 4% (...)”¹⁷.

¹⁴ *Ibidem*, s. 43.

¹⁵ Ministerstwo Gospodarki, *Koniunktura gospodarcza w wybranych krajach w okresie kryzysu finansowego*, Warszawa 2011, s. 43.

¹⁶ www.epp.eurostat.ec.europa.eu [dostęp: 02.02.2014].

¹⁷ Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług, Dz. U. z 2004 r., nr 54, poz. 535, art. 146a.

Podsumowanie i wnioski

Przedstawione w artykule wadliwe mechanizmy funkcjonowania polityki finansowej bez wątpienia są bardzo ważnymi przyczynami słabości państwa, zwłaszcza w warunkach kryzysu. Recesja pokazała nie tylko dysfunkcjonalność tych procesów, ale również niewłaściwe działania głównych instytucji, przede wszystkim Banku Centralnego w Wielkiej Brytanii. Zastrzeżenia pod adresem tej placówki dotyczą dwóch obszarów funkcjonowania. Obejmuje to opóźnienia w podejmowaniu standardowych działań w obszarze polityki pieniężnej, która dotyczy przede wszystkim polityki stóp procentowych w obliczu kryzysu gospodarczego, a także odroczeń w podejmowaniu niestandardowych przedsięwzięć polegających na ilościowym luzowaniu polityki finansowej w obliczu kryzysu finansowego.

Bank Wielkiej Brytanii w sytuacji załamania finansowego oraz recesji gospodarczej zaostrzył politykę pieniężną. Podniósł dwukrotnie stopy procentowe, z 5,25 w styczniu do 5,75% w lipcu 2007 roku. Te decyzje BoE były błędne, jednakże instytucja ta wcześniej przeprowadziła korektę polityki pieniężnej, wprowadzając w grudniu 2007 roku cykl obniżek stóp procentowych. Stopa procentowa została obniżona do 0,5% w marcu 2009 roku i na tym poziomie utrzymywana jest do chwili obecnej.

Działania antykryzysowe dotyczyły kwestii fiskalnych. Oceniono je jako negatywne, ponieważ ograniczały się praktycznie do zadań mających na celu szybkie równoważenie sektora finansów publicznych. Konsekwencją tych przedsięwzięć było przyjęcie w marcu 2012 roku przez Polskę tzw. paktu fiskalnego (Wielka Brytania tego paktu nie podpisała), który w istocie nie przyczyniał się do rozwiązywania istniejących problemów z dwóch powodów. Po pierwsze, prawodawstwo UE zawiera instrumenty prawne, a ich celem jest przeciwdziałanie nadmiernej zadłużaniu się państw wchodzących w skład grupy. Podstawowe znaczenie w tym zakresie ma pakt stabilności i wzrostu, który określa stosowne wskaźniki deficytu (3% PKB) oraz długu sektora publicznego (60% PKB). Ważną rolę odgrywają też sposoby postępowania (procedura nadmiernego deficytu) w stosunku do krajów, które przekraczają dopuszczalne granice. Występująca w strefie euro tendencja do owego przekraczania przyjętych granic deficytu sektora finansów publicznych oraz długu publicznego wynika nie z braku odpowiednich regulacji, lecz z nieprzestrzegania tych postanowień w praktyce. Po drugie, pakt fiskalny nieco inaczej niż dotychczas obowiązujące rozwiązania definiuje dopuszczalny poziom deficytu budżetowego. Mianowicie posługuje się kategorią deficytu strukturalnego, natomiast kryterium długu publicznego zostało w istocie wyeliminowane. Przyjęty sposób określenia niedoboru budzi wątpliwości, gdyż kategoria deficytu strukturalnego jest w istocie kategorią sztuczną. Jego precyzyjne obliczenie nie jest możliwe, co rodzi niebezpieczeństwo stosowania niezbyt jasnych

warunków oceny sytuacji fiskalnej poszczególnych państw. Z kolei rezygnacja z kryterium długu publicznego, która z jednej strony może wydawać się zaskakująca, z drugiej zaś być traktowana jako wyraz dostosowywania istniejących rozwiązań do rzeczywistości. Perspektywa spadku długu publicznego większości krajów UE i strefy euro do 60% PKB jest raczej bardzo odległa, a więc przez wiele lat założenie to musiałyby, z konieczności, pozostawać martwe. Przywódcy najważniejszych państw unijnych, Niemiec i Francji, mają świadomość, że sami nie będą w stanie sprowadzić swojego długu publicznego do poziomu 60% PKB w dającej się przewidzieć perspektywie¹⁸.

Decyzje paktu fiskalnego za bardzo koncentrują się na problematyce równowagi sektora finansów publicznych, pomijając niemal zupełnie kwestie wzrostu gospodarczego. Wprowadzenie programów, które mają na celu szybkie ograniczenie deficytów budżetowych prowadzi do spowolnienia procesu, w którym rozwijają się zdolności produkcyjne gospodarki, co w efekcie końcowym ograniczy osiągnięcie celów fiskalnych. Uzyskanie nadwyżek koniecznych do zmniejszenia długu publicznego, pozwalających na ograniczenie deficytów budżetowych, będzie możliwe tylko wtedy, kiedy nastąpi zmniejszenie się dodatniego salda handlu zagranicznego oraz salda na rachunkach obrotów bieżących bilansu płatniczego państw posiadających nadwyżki.

Bibliografia

- Biuro Analiz Sejmowych, *Kryzys finansowy wybrane zagadnienia*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 12.04. 2009.
- Czekaj J., *Kryzys strefy euro. Przyczyny, skutki, drogi wyjścia*, „Zarządzanie Publiczne” 2012, nr 3 (21), s. 5–26.
- Gaudemet P. M., Molinier J. *Finanse Publiczne*, PWE, Warszawa 2000.
- Higgins M, *Government jobs disappear as the unemployment rate improves*, Medill Reports, Chicago, Northwestern University, Medill Scholl, 16 August 2013.
- Kosek-Wojnar M., Surówka K., *Podstawy finansów samorządu terytorialnego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
- Mazurek S., *Mechanizm międzynarodowej transmisji kryzysów gospodarczych*, Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu, Wrocław 2007.
- Ministerstwo Gospodarki, *Koniunktura gospodarcza w wybranych krajach w okresie kryzysu finansowego*, Warszawa 2011.
- Ministerstwo Gospodarki, *Koniunktura gospodarcza w wybranych krajach w okresie kryzysu finansowego*, Warszawa, 23 lipca 2011.
- Morawski W., *Kronika kryzysów gospodarczych*, TRIO, Warszawa 2003.
- Nawrot W., *Globalny kryzys finansowy XXI wieku. Przyczyny, przebieg, skutki, prognozy*, Wydawnictwo CeDeWu, Warszawa 2009.
- Owsiak S., *Finanse Publiczne*, PWE, Warszawa 2015

¹⁸ J. Czekaj, *Kryzys strefy euro*....

- Raus D., *Materiały i studia. Determinanty i metody szacowania ryzyka kryzysu walutowego*, NBP, Warszawa 2000.
- Słowiński A., *Przyczyny i następstwa kryzysu walutowego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2001.
- Ustawa z dnia 1 lipca 2009 r. o łagodzeniu skutków kryzysu ekonomicznego dla pracowników i przedsiębiorców, Dz. U. 2009, nr 125, poz. 1035.
- Ustawa z dnia 11 maja 2012 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2009 r., nr 153, poz. 1227, z późn. zm., art. 129 ust. 3.
- Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług, Dz. U. z 2004 r., nr 54, poz. 535.
- Zyżyński J., *Budżet i polityka podatkowa*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2010.
- Żabińska J. (red.), *Kryzysy finansowe, ich przyczyny, skutki i sposoby przewycięzania*, Akademia Ekonomiczna im. Karola Adamieckiego, Katowice 2000.

Zasoby internetowe

www.epp.eurostat.ec.europa.eu.

www.orka.sejm.gov.pl, *Kryzys finansowy wybrane zagadnienia*

www.stat.gov.p.

Streszczenie

Wadliwe mechanizmy funkcji przedstawionych w artykule, bez wątpienia, są bardzo ważne, szczególnie w warunkach kryzysu. Recesja nie tylko pokazała dysfunkcyjność tych działań, ale wykazała także niewłaściwe funkcjonowanie głównych instytucji, przede wszystkim Banku Centralnego Wielkiej Brytanii. Zastrzeżenia dotyczące BC dotyczą dwóch obszarów działalności. To opóźnienia przy standardowej akcji w polityce pieniężnej, które nawiązują przede wszystkim do polityki stóp procentowych w obliczu kryzysu gospodarczego, a także zwlekanie w wykorzystaniu niestandardowych mechanizmów, które składały się na nowe doświadczenia ilościowe polityki pieniężnej w obliczu kryzysu finansowego.

Słowa kluczowe: finanse, nieruchomości, Polska, Wielka Brytania, kredyt

Numer klasyfikacji JEL: L26, L53